

Europos Parlamento (EP) pirmininkas David Sassoli trečiadienį iškilmingai įteikė 2019 m. Sacharovo premiją už minties laisvę Kinijos uigūrų mažumos teisių aktyvistui Ilhamui Tohti (Ilham Tohti).

I. Tohti – Kinijos uigūrų mokslininkas, ekonomistas ir žmogaus teisių aktyvistas, nuteistas kalėti iki gyvos galvos už tariamą separatizmo kurstymą. Jis gimė 1969 m. Kinijos šiaurės vakaruose esančiame Sindziango uigūrų autonominiame regione, kur gyvena apie 10 mln. uigūrų (sudarančių apie 45 proc. regiono gyventojų), priklausančių tiurkų tautų grupei ir išpažįstančių nuosaikią sunitų islamo formą.

Profesorius I. Tohti dėstytojavo etninių mažumų studijoms skirtame Pekino Minzu universitete ir išpublikavo kritinių mokslinių straipsnių apie Kinijos valdžios vykdomos asimiliacijos politikos poveikį kultūriniam, ekonominiam, politiniam ir religiniam uigūrų gyvenimui. 2006-aisiais jis sukūrė interneto svetainę „UighurBiz.cn“ kinų kalba, kuris turėjo tapti etninio dialogo tarp kinų hanų ir uigūrų platforma. Tačiau tinklalapis buvo uždarytas, o I. Tohti apkaltintas, kad neva prisidėjo prie smurtinių išpuolių, kuriuos 2009 m. Urumčio ir Kašgaro miestuose įvykdė uigūrų kovotojai. Nors iš tiesų I. Tohti nepritarė radikalioms separatistų grupėms, 2014 m. jis buvo sulaikytas ir po dviejų dienų parodomojo teismo nuteistas kalėti iki gyvos galvos už tariamą separatizmo kurstymą.

Strasbūre surengtoje iškilmingoje ceremonijoje Europos Parlamente premija perduota jo dukteriai Jewher Ilham.

„Šiandien turėtume švęsti žodžio laisvę. Tačiau vietoj to šiandien yra liūdna diena. Dar kartą ši kėdė yra tuščia, kadangi gyvename pasaulyje, kuriame naudojimasis minties laisve ne visada reiškia buvimą laisvėje“, – įteikdamas premiją pažymėjo EP pirmininkas D. Sassoli. Jis paragino Kinijos vyriausybę nedelsiant besąlygiškai išlaisvinti I. Tohti.

„Man didelė garbė šiandien būti Europos Parlamente ir tėvo vardu atsiimti Sacharovo premiją. Dėkoju už galimybę papasakoti jo istoriją, kadangi jis pats to padaryti negali. Būsiu su jumis atvira – aš nežinau, kur yra mano tėvas. Paskutinį kartą mano šeima gavo žinutę apie jį 2017-aisiais“, – per premijos įteikimą kalbėjo šiuo metu JAV gyvenanti J. Ilham. Ji pridūrė: „Šiandien Kinijos uigūrai nėra laisvi nei mokyklose, nei viešumoje, netgi savo namuose. Mano tėvui, kaip ir daugeliui uigūrų, prilipdyta smurtinio ekstremisto etiketė. Jie laikomi sergantys liga, kurią reikia išgydyti, o jų protus – išplauti. Remdamasi šia klaidinga ekstremizmo etikete valdžia patalpino vieną milijoną, o gal ir daugiau žmonių į koncentracijos stovyklas, kur uigūrai priversti atsisakyti savo religijos, kalbos ir kultūros, kur žmonės yra kankinami bei miršta.“

Tai ne pirmas kartas, kuomet Sacharovo premija teikiama laureatui nedalyvaujant. Irano aktyvistai Nasrin Sotoudeh ir Jafar Panahi, Saudo Arabijos tinklaraštininkas Raif Badawi bei Ukrainos režisierius Olegas Sencovas taip pat negalėjo asmeniškai atsiimti premijos (atitinkamai 2012, 2015 ir 2018 m.) – tuomet ceremonijoje dalyvavo laureatų giminės arba atstovai. O. Sencovas premiją atsiėmė tik 2019 m. lapkritį.

Kiti šių metų Sacharovo premijos finalininkai buvo Brazilijos žmogaus teisių gynėjai Marielle Franco (po mirties), Claudelice Silva dos Santos ir Amazonės indėnų vadas Raoni, taip pat Kenijos studentų grupė „The Restorers“, padedanti jaunoms moterims, kenčiančioms nuo moters lyties organų žalojimo praktikos.

Sovietų Sąjungos disidentu Andrejaus Sacharovo vardu pavadintą premiją už minties laisvę kasmet skiria Europos Parlamentas. Ji buvo įsteigta 1988-aisiais siekiant pagerbti asmenis ir organizacijas, ginančias žmogaus teises.

